

“Dissemination Education for Knowledge, Science and Culture”
-Shikshanmaharshi Dr. Bapuji Salunkhe

Vivekanand College, Kolhapur
(An Empowered Autonomous Institute)

INTERNAL QUALITY ASSURANCE CELL
2024-25

1. Quality Initiatives/ Activities Report

1. Name of Department: Home Science

2. Name of Organized Activity : Student Seminar on –Human Development

3. Date/ Duration: 30/09/2024 Time – 9:34 am.

4. Aims and Objectives: 1) Provide a platform for student to present their Seminar.
2) Understanding the information of the Emotional Development in Late Childhood

5. No. of beneficiaries: Teacher – 03 Student total 07 Male – 01 Female - 06

6. Expenditure & funding agency: /collaborators:-

7. Brief description: The activity (Seminar) was organized by the department for student. Miss Nisha Bajage prepares the presentation and deliver the information Emotional Development in the childhood. She explained how the emotional development of the children develops and how their mindset is at this age. These things have been explained.

Along with this, Miss Prajкта padavl presented a seminar on Pregnancy in teenagers girls. In this, she provided information with examples on this topic.

8. Outcomes: 1) The participant get the brief knowledge of Late childhood and Adolescence.
2) The student gained confidence.

9: Organizer/ Signatures of coordinator

zfatul

[Signature]
HEAD
DEPARTMENT OF HOME SCIENCE
VIVEKANAND COLLEGE, KOLHAPUR
(AUTONOMOUS)

गृहविज्ञान विभागातर्फे बी.ए. भाग ३ मधील विद्यार्थीनीं कु निशा बजागे.सोमवार दिनांक 30/09/24 रोजी गृहविज्ञान विभागातील विद्यार्थ्यांकरीता उत्तर बाल्यावस्थेतील भावनिक विकास या विषयावर सेमिनार सादर करताना

गृहविज्ञान विभागातर्फे बी.ए.भाग ३ मधील विद्यार्थीनीं कु.प्राजक्त पडवळ सोमवार दिनांक 30/09 / 2025 रोजी गृहविज्ञान विभागातील विद्यार्थ्यांकरीता कुमारी अवस्थेतील गर्भधारणा या विषयावर सेमीनार सादर करताना

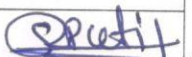
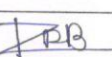

“ ज्ञान, विज्ञान आणि सुसंस्कार यांसाठी शिक्षण प्रसार ”

- शिक्षणमहर्षी डॉ. बापूजी साळुंखे

श्री स्वामी विवेकानंद शिक्षण संस्थेचे
विवेकानंद कॉलेज, कोल्हापूर
(अधिकारप्रदत्त स्वायत्त संस्था)
गृहविज्ञान विभाग

गृहविज्ञान विभागांतर्गत दिनांक 30.09.2024 रोजी सेमिनारसाठी
गृहविज्ञान विभागातील बी.ए.3 चे उपस्थित विद्यार्थी

अ.क्र	रोल नंबर	विद्यार्थ्याची नावे	सही
1	4911	स्तुति कुमार कुंबळे	
2	4912	भाठ्यश्री राजीत खांडेकर	B.R.khandekar.
3	4914	श्रावणी राजाराम पाटील	
4	4913	प्राजक्ता कुंडलिक पडवळ	P.K.Paddawad
5	4930	निशा अमर बसवणे.	M.B. Baskar
6	4909	विवेक राजाराम कुणे	
7	4908	त्र्यकुंजा राजेंद्र मोसले	

डॉ. यु.एस. खोत

विभाग प्रमुख
गृहशास्त्र विभाग,
विवेकानंद कॉलेज कोल्हापूर.
(अधिकारप्रदत्त स्वायत्त)

गृहविज्ञान विभाग

अहवाल लेखन

सेमिनार

- कार्यक्रमाचे ठिकाण : विवेकानंद कॉलेज कोल्हापुर (अधिकारप्रदत्त स्वायत्त संस्था) ,
- दिनांक व वार : सोमवार ३०/०९/२०२४
- वेळ : सकाळी ९.३० वाजता
- कोर्स नंबर व नाव : IX - मानवी विकास
- सेमिनार विषय : लहान मुलांचा भावनिक विकास
- गृहविज्ञान प्रमुख : श्रीमती डॉ. उर्मिला खोत
- मार्गदर्शक : श्रीमती योगिता पाटील
- तपशील : विवेकानंद कॉलेज कोल्हापुर (अधिकारप्रदत्त स्वायत्त संस्था) गृहविज्ञान विभागातर्फे बी.ए.भाग ३मधील विद्यार्थ्यांनी कु.निशा बजागे व प्राजक्ता पडवळ ह्यांनी दि. ३०/०९/२०२४ रोजी महाविद्यालयीन विद्यार्थ्यांसाठी लहान मुलांचा भावनिक विकास व कुमारी अवस्थेतील गर्भधारणा या विषयावर सेमिनार सादर केला. यामध्ये त्यांनी त्या विषयांची प्रस्तावना, त्यामध्ये असणाऱ्या समस्या याबाबत माहिती सांगितली. तसेच विद्यार्थ्यांनी विचारलेल्या प्रश्नांची उत्तरे दिली. सदरच्या सेमिनारकरिता गृहविज्ञान विभागातील विद्यार्थ्यांनी आणि गृहविज्ञान प्रमुख श्रीमती डॉ. उर्मिला खोत, श्रीमती सई पाटील, मार्गदर्शका श्रीमती योगिता पाटील उपस्थित होत्या

डॉ. यु. एस. खोत

विभाग प्रमुख
गृहशास्त्र विभाग,
विवेकानंद कॉलेज कोल्हापूर.
(अधिकारप्रदत्त स्वायत्त)

Date :

Page :

Topic :

विवेकानंद कॉलेज कोल्हापूर

अधिकार प्रदत्त स्वायत्त....

गृहविज्ञान विभाग

2024-25

सेमिनार विषय - उत्तर बाल्यावस्थेतील
भावानिक विकास

सादरकर्ती
रोल नंबर

:- कु. मिशा। अमर बजागे
:- 4930

मार्गदर्शक

:- भीमती. योगिता पाटील

गृहविज्ञान प्रमुखा

:- डॉ. भर्मा खोत

पूर्ववाच्यावेर मध्ये बालकाचा भावनविष्कार बराचसा मुक्त वा स्वैर असतो. मात्र भाता मित्रमंडळाचा प्रभाव नसतना वाढू लागतो. तसतसा मित्राच्या अपारथेतीमध्ये विशेषतः असुखद भावनांचा अविष्कार खूपच नियंत्रीत स्वरूपात करण्याचा प्रयत्न बालक करताना. याचे कारण स्वैर अविष्कार केल्यास सामाजिक अस्वीकाराची भीती असते याचे अणु ब्रूटे मुले घरात प्रकार व प्रकारीत्या भावना व्यक्त करताना काळ्या, ओत्युक्य, स्नेह यांचा समावेश होतो. तर मुलींना मुलांपेक्षा भीती, काळजी व स्नेह व अनुभव जास्त येतो. कारण त्या त्यांच्या लैंगिक भूमिकेशी निगडित असताना.

अनिवर्धित भावनिकता

या वयात बहुसंख्या बालकांना वारंवार तीव्र भावानुभव येतो. बहुधा या भावना असुखद असल्यामुळे त्यांचे संतुलन वारंवार ढळते. परिणामी मुले आधीच त्रासादायक वागतात. बहुधा समुद्र जीवनात येणाऱ्या नवजन्मा अडचणी व अनुभवांमुळे हे घडते तथापि सर्वसाधारणपणे पौर्वाश्र्या तुलनेत हा काळ भावनिक दृष्ट्या शांततेचा असतो कारण (१) मोठ्या मुलांच्या भूमिका आधीच स्पष्ट असतात आणि त्यांना दाखवही असतात. (२) बेल व क्रीडा त्यांच्या दडपलेल्या भावनांना वाट मोकळी करून देतात. आणि (३) त्यांच्या कौशल्यांचा विकास होतो. त्यामुळे तुलनेने वेगळ्या कामी असते.

भावनिक विरचन (Emotional Catharsis)

याच काळात बालकांना भावनिक विरचनेच्या आवश्यक ची देखील जाणीव होते. भावनिक नियंत्रणामुळे त्यांना खिन्नतेचा ज्वरेतेचा व दबलेल्या मानसिक ताणाचा अनुभव येत असतो. हा ताण कमी करण्यासाठी ती नांना प्रकारे प्रयत्न

कमतात. रडणे हा तसा सोपा उपाय : परंतु रडव्यामुळे आपा आपण बलिष्ठ वरतो हे त्यांच्या लक्षात येते म्हणून त्यात भरपूर परिश्रम वाडतोस असे खेळ खेळणे भ्रमभुराद हसणे अशा समझमाज्य मार्गांचा अवलंब करायला ती आपणानून शिकतात तर काही कसोना. निव्वलम मित्र मिळतात आणि मग मित्रापशी मन मोकळे करण्यातले फायदे त्यांच्या लक्षात येतात.

भावनांचे नियंत्रण - (Emotional Control)

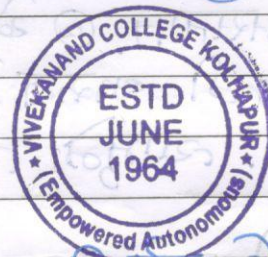
बालकाच्या व्यक्तिगत आणि सामाजिक समीक्षनावर भावनांचा प्रभाव पडतो हे आपण यापूर्वी आहो. भावना निर्माण झाल्यानंतर व्यक्तीच्या शरीरामध्ये अनेक प्रकारचे होते यामध्ये अंत क्रावी ग्रंथीच्या काम करव्याच्या भातीमध्ये वृद्धी येते. भावनेचा बालकाच्या शारीरिक व मानसिक स्वास्थ्यावर परिणाम होतो. त्यामुळे भावनेवर नियंत्रण ठेवणे आवश्यक ठरते. नियंत्रण म्हणजेच भावनेचा उपयोग योग्य दिशेन होणे. भावनेचे प्रगटी करणे नियंत्रण प्रगटीकरण योग्य प्रमाणात करणे होय.

मानसशास्त्रांनी भावनावर नियंत्रण ठेव्याकरिता खालील पद्धती सांगितल्या आहेत.

- ① दमन ② विरंचन ③ मार्गपरिवर्तन ④ उदात्तीकरण
- ⑤ प्रकटीकरण ⑥ उद्बोधनशीलता

① दमन (Repression) -

यामध्ये बालकात निर्माण होणाऱ्या भावना बरेपणे दडल्या जातात. उदा. कॉम्युनिकेशनमध्ये कल्पन होणारी काम- भावना प्रगट न करता आतल्या आत दडवणे. बाल्यावस्थेमध्ये बालक आपल्या भावना कृतीतून व्यक्त करतो. बाल्या वयानुसार तसे करणे बालकाला शक्य नसते बऱ्याच भावनेच्या प्रगटी- करणाऱ्या समझमाज्यत मिळत नाही. त्यामुळे लहानपणापासूनच

भावना उडपण्याचे शिक्षण बालकांना दिले जाते. अशा बाळ्या-
वस्थेमध्ये आनंद व्यक्त करताना उड्या मारणे, टाळ्या वाजवा.
विणे यासारखी कृती केली जाते. तर राग व्यक्त करताना
उड्या मारणे, टाळ्या वाजविणे यासारखी कृती तर राग व्यक्त
करताना हात येईल ती वस्तू फेकतो. मोठे झाल्यानंतर व्यक्ती
आपल्या भावना प्रत्यक्षपणे प्रकट करू शकत नाही.

② विरंचन (Catharsis)

विरंचनाद्वारे निर्माण होणाऱ्या तीव्र भावनांना
वाट करून दिली जाते. ती भावना मनातून काढून टाकली जाते.
त्यामुळे बालकांच्या मनावरील भावनांचे उडपण कमी होते.
लहान मुलांना येणारा राग वस्तू फेकून, खेळून तोडून व्यक्त
केला जातो. राग कृतीतून व्यक्त केल्याने अगिनिष् संतुलित
राखण्यास मदत होते.

③ मार्गपरिवर्तन (Redirection)

यामध्ये भावना व्यक्त करण्याचा मार्ग
वळवला जातो. भावनांचा वळण लावण्याकरिता हा मार्ग उत्तम असतो.
बालकांच्या भावना प्रकट मार्ग अयोग्य असल्यास व बालकातील
विशिष्ट भावनेचे प्रबल लक्षात घेऊन भावलेला वळण लावले
जाते योग्य मार्गदर्शित केले जाते. बालकाला भीती वाटल्यास
अनाढयी काशी आहे.

④ उदात्तीकरण (Sublimation)

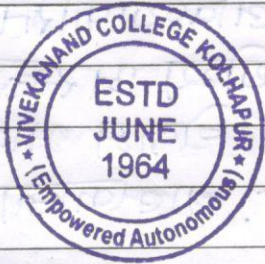
बालकांमध्ये अस्तिवात असलेल्या भावनांचा
अभ्यास करून त्यांचे रूप बदलाविणे म्हणजे उदात्तीकरण
होय. बालकांमध्ये सहकार्य मदतीची भावना असल्यास N.C.C
गार्ड यामध्ये प्रवेश देणे. आक्रमक वृत्ती असल्यास पोलीस
संवाते, सैन्य, यामध्ये प्रवेश देणे. दिल्यास बालकांच्या
या भावनेला योग्य वळण लागणे.

⑤ प्रकटीकरण (Expression)

मनामध्ये निर्माण होणाऱ्या भावना मोकलेपणाने व्यक्त करण्यामुळे मनावरील भावनांकु दडपण कमी होते. या करिता घरातील सदस्यांमध्ये एकमेकांवरून विश्वास, सहानुभूती व चांगली वातावरण असणे लागते. भावना उगट झाल्यामुळे बालकाचा भावनांकु विकारन चांगला होण्यास मदत करे.

⑥ उद्योगशीलता (Initiativeness)

बाल्यावस्थेमध्ये भावना तीव्र असल्याने प्रकटीकरण लवकर होते. त्यामुळे बालकाचा सतत कामात गुंतवून ठेवल्यास भावनांची तीव्रता कमी होते. मग खेळ, काम, धंदा यांमध्ये गुंतवून ठेवल्यास भावनांना योग्य वळण लागते. मग विचलित होत नाही व आवेचेवर नियंत्रण मिळवित येतो.

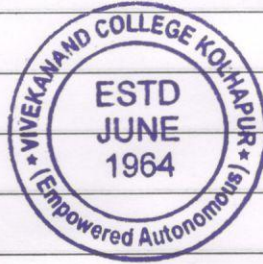
संदर्भ सूची

पुस्तकाचे नाव - वैचारिक मानशास्त्र - मानव विकास

लेखक - खलणे शशिकांत (२०१५) अश्वर्षी पब्लिकेशन

पुस्तकाचे नाव - वैचारिक मानशास्त्र

लेखक - वेकडे कुभाकर, देसाई, गोळाविलकर
२००५ पुणे विद्यार्थी स्टूड प्रकाशन, सदाशिव
पेठ पुणे

विवेकानंद कॉलेज कोल्हापूर अधिकार प्रदत्त स्वायत्त

गृहविज्ञान विभाग

2024-25

सेमिनार विषय - कुमारी अवस्थेतील गर्भधारणा

सादरकर्त्री - कु. प्राजक्ता कुंडलिक पडवळ

रोल नं - 4913

मार्गदर्शक - श्रीमती योगिता पाटील

गृहविज्ञान प्रमुख - डॉ. उर्मिला खोत

• कुमारी अवस्थेतील गर्भधारणा :

• विवाहपूर्व लैंगिक संबंध

संपूर्ण जगभरात किशोरांकडून लैंगिक वर्तन किंवा कृती वेगवेगळ्या होतात. दिसतात. पाश्चात्य देशात विशेषतः मुलींमध्ये विवाहपूर्व लैंगिक संबंध ही सर्वसामान्य बाब झाल्याने दिसून येते. अमेरिकेतील 1950 च्या माध्यमात 18 वर्षाच्या चारपैकी 1 मुलीने लैंगिकतेचा अनुभव घेतल्याचे नमूद केले. आज हे प्रमाण नमूद केले. आज हे प्रमाण मुलींच्या बाबतीत जवळपास 68 टक्केपर्यंत दिसून येते. इंडिया टूड एसीनिलसन ओ. आजो मागाच्या सर्वेक्षणानुसार चारपैकी एक शहरी भारतीय स्त्री विवाहपूर्वी 18 ते 30 या वयोगटात लैंगिकतेचा अनुभव घेतलेले आढळते.

• लवकर मुले मुली लैंगिक अनुभव घेण्यात का मदकतात. याची कारणे पुढील प्रमाणे :

1) कुमुदल व जिज्ञासा

2) मुलीवर लैंगिक संवधाबाबत टाकलेली दडपण

3) तीव्र लैंगिक इच्छा व भावना

4) प्रेमभावणेचे रूपांतर म्हणून लैंगिक संबंध वर्तन

5) संततीप्राप्तिबंध साधनंमधी मुबलकता व सहज उपलब्धता

6) प्रसारमाध्यमांद्वारे दर्शविले जाणारे अवास्तव असे लैंगिकतेचे दर्शन. भारतीय संस्कृतीचा हेवा, अनेक देशांत आहे आपल्या संस्कृतीच्या सांस्कृतीचा मुल्यांचा हेवा जोपासने कार्य प्रत्येकाची आहे.

• कुमार अवस्थेतील गर्भधारणा :

२० वर्षांपेक्षा कमी वयात मुलींचा गर्भधारणेचा कालावधी पूर्ण होणे म्हणजेच कुमारी अवस्थेतील गर्भधारणा होय. म्हणजे २० वर्ष पूर्ण होण्याच्या आधीच मुलगी प्रसूद होते होय. काही वेळा या वेळा या मुलींचा विवाह देखील झालेला नसतो. तरी त्यांच्या पालकांवर येते. याला कुमारमाता म्हणतात.

भारतात देखील कुमार मातंभे प्रमाण वाढत आहे. समाजाच्या दृष्टीने विवाहपूर्वी बाळ जन्माला येणे हे अयोग्य आहे तसेच भारतातील ग्रामीण भागात मुलींची लग्न करून देणे केली जाते त्यामुळे १५ ते १८ व्या दरम्यान गर्भधारणा होतात. गर्भनिरोधक साधनांचा वापर वाढल्याने कुमारीवस्थेतील गर्भधारणेचे प्रमाण पुढेही परिणाम होत. यामुळे कुमारी माता व तिच्या आपल्यावर मानसशास्त्रीय व वैद्यकीय परिणाम संभवणे यांना सामाजिक पाठींबा मिळत नाही. तसेच दारिद्र्यात जीवन जगावे लागते. तिच्यात परिपक्वता नसते. बालसंघोषणाची कौशल्ये नसतात. तसेच बाळाला बाबतीत विचार केल्यास जन्माला आलेले बाळ हे अकालपक्व व कमी वजनाची आसून जन्मता. तक्रारी सुरू राहतात या सर्व गंभीर परिणामांचा विचार करता किशोरावस्थेतील पालकत्व सर्वार्थाने अयोग्य आहे.

संदर्भसूची

पुस्तकाचे नाव - वैकासिक मानवशास्त्र - मानव विकास

लेखक - खलाने शाशिकांत (२०१५), अथर्व
पब्लिकेशन ,

पुस्तकाचे नाव - वैकासिक मानशास्त्र

लेखक - लोरुडे , कुमठेकर , देनार , गोकविनका
(२००५) पुणे विद्यार्थी ग्रंथ प्रकाशन , लवणशिव
पेठ , पुणे

